

*Ірина Резніченко,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри виховних
технологій та педагогічної творчості
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини*

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Сьогодні Українська держава та її громадяни стають безпосередніми учасниками процесів, які мають надзвичайно велике значення для подальшого визначення, першою чергою, своєї долі, долі своїх сусідів, подальшого світового порядку. В сучасних важких і болісних ситуаціях викликів та загроз, і водночас, великих перспектив розвитку, кардинальних змін у політиці, економіці, соціальній сфері пріоритетним завданням суспільного поступу, поряд із забезпеченням своєї суверенності й територіальної цілісності, пошуками шляхів для інтегрування в європейське та євроатлантичне співтовариство, є визначення нової стратегії виховання як багатокomпонентної та багатовекторної системи, яка великою мірою формує майбутній розвиток Української держави [3].

Відповідно до Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України: «головною метою є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин» [3]. Виховання в українській молоді патріотизму – одне з головних завдань сучасної школи. Учителі, вихователі, усвідомлюючи національні джерела патріотизму, мають шукати нові шляхи розв'язання проблем патріотичної вихованості школярів.

Процес виховання патріотизму – це система виховної роботи на уроці та в позаурочній діяльності, спрямована на формування свідомого громадянина з почуттям любові до народу та Батьківщини.

Позаурочна діяльність охоплює всю освітньо-виховну роботу вчителів, класних керівників, вихователів груп подовженого дня, організаторів виховної роботи в позаурочний час. Вона має більш широкі можливості у виборі змісту, форм, методів, прийомів, засобів проведення, тому що не регламентована програмою, часом і місцем [1].

Позаурочна робота є важливою ділянкою освітнього процесу школи, оскільки вмале поєднання її з навчальним процесом забезпечує гнучкість і цілеспрямованість навчально-виховної діяльності в цілому. Вона сприяє поглибленню і закріпленню знань, що їх діти набувають на уроках, доповнює учбові плани, тим самим усуваючи їхні слабкі місця.

Позаурочна робота відіграє значну роль в організації вільного часу учнів. Враховуючи той факт, що більшість батьків зайняті на виробництві, важливо збільшити час організованого педагогічного впливу на учнів у школі. Це дає змогу запобігти бездоглядності, зацікавити дітей шкільними справами. Така робота формує в учнів духовні потреби, виховує культуру дозвілля, привчає цінувати вільний час.

Завдяки позаурочній роботі формуються та розширюються інтереси учнів. Вона надає значні можливості для вияву індивідуальних здібностей та таланту, самостійності та суспільної активності. Особливо сприятливі умови для накопичення досвіду життя складаються в колективі. Ніщо так не об'єднує колектив, як трудова, суспільна та ігрова діяльність, в яких учні більш активно беруть участь у позаурочний час.

Виходячи з того, що головним завданням патріотичного виховання є формування світоглядної свідомості школяра, в позаурочній виховній роботі виділяємо наступні **напрями та методи**.

1. Світоглядний: бесіди, розповіді, оповідання, повідомлення, читання. Характерною особливістю методів патріотичного виховання в початкових класах є їхня емоційність, яскравість і цікавість. Необхідно, щоб вони будувалися на життєвих прикладах, ілюструвалися піснями, віршами,

загадками тощо. Важливо використовувати акти з повсякденного життя учнів, суспільної, політичної, трудової діяльності видатних людей минулого

За допомогою цих методів у дітей формується суспільна думка, досвід особистого відношення до своєї країни та українського народу.

2. Суспільно-корисний: охорона пам'яток історії та культури; догляд за могилами; екологічний рух, експедиції, походи; дослідження та облік історичних пам'яток, поховань предків; краєзнавчий пошук і, як результат, робота шкільних музеїв; вивчення історії свого міста, села, вулиці, школи, родини. Такі методи позаурочної роботи з дітьми треба всіляко поширювати. Вони мають велике значення для ідейно-патріотичного виховання школярів, формування їхнього морального обличчя. На прикладі історії вчителі виховують дітей мужніми, сміливими, відданими справі боротьби за незалежність України. Розповіді про життя пращурів, подвиги героїв, догляд за їхніми могилами примушують дитину придивитися до себе, проаналізувати власну поведінку та вчинки. Від ставлення учнів до героїчних подвигів нашого народу, до пам'яті славних героїв, пам'яток історії та культури залежать їхній духовний стан, їхня моральна поведінка.

Краєзнавчий пошук, створення шкільних музеїв дасть можливість учням усвідомити, в якій жорстокій і кривавій боротьбі завойоване їхнє майбутнє, «чийх батьків вони діти» [2].

3. Трудовий: свято першої борозни, обжинки, приліт птахів, освоєння традиційних ремесел, народних промислів, виготовлення альбомів, газет, підготовка виставок, колекцій, гербаріїв. Використання методів трудового напрямку допомагає вчителю довести до свідомості учнів, що вони своєю участю в різноманітних справах допомагають країні й тим самим беруть посильну участь у розбудові української держави. «Золоте правило» народної педагогіки вчить: «Без праці людину не виховаєш, бо праця є метою та сутністю людського життя».

4. Пізнавально-розвиваючий: бесіди, вікторини, олімпіади, турніри, клуби народної творчості, інформації, усні журнали, конференції, диспути,

години запитань і відповідей, аналіз різноманітних ситуацій, заочні подорожі, зустрічі з видатними людьми. Велике значення для патріотичного виховання мають ці методи. Вони спрямовані на виховання в школярів пізнавальної активності, розвиток творчих здібностей, уміння відстоювати власну точку зору, розкривають перед учнями справжню красу життя в нашій країні.

5. Художньо-естетичний: вечори народної пісні та танцю, свята рідної мови, виставки народних промислів, конкурси дитячої творчості, свята з використанням українських традицій, обрядів, звичаїв; етюди з натури. Опора на ці методи сприяє формуванню у вихованців високих громадських якостей, патріотичних почуттів, любові до рідної землі, шануванню рідної мови, дбайливому ставленню до природи, усвідомленню належності до українського народу; виховує честь, гідність, мужність і відвагу, прагнення пізнавати, зберігати й передавати у спадок надбання народу.

6. Військово-спортивний: змагання з народних видів спорту, козацькі змагання та забави, народні ігри, туристичні змагання. Ці методи сприяють вихованню у школярів стійких моральних якостей (поваги до Збройних Сил України, любові до Батьківщини, бажання стати на захист Вітчизни); психологічних якостей (мужності, ініціативності, відваги тощо), фізичних якостей (витривалості, швидкості, спритності та ін.); духовних якостей (доброти, товариськості, честі, громадянського обов'язку, справедливості, історичної пам'яті) [4].

Отже, патріотичні почуття молодших школярів будуть виховані в результаті цілеспрямованого впливу на дитину сім'ї, школи та позашкільних закладів. Але найбільший вплив на навчання й на виховання дітей, на їхній розвиток, на формування національного світогляду має виховна робота в школі.

У системі виховної роботи з підростаючим поколінням велике місце займають різні види й форми позаурочної роботи з учнями. Позаурочна виховна робота охоплює різноманітні види розумової, трудової, фізичної та ігрової діяльності, сприяє поглибленню й закріпленню знань, яких діти

набувають на уроках, розвиткові якостей, що допомагають учням міцно засвоювати знання, застосовувати їх на практиці, в житті, набувати соціального досвіду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антоненко М.Я. Проблеми формування національної свідомості. *Рідна школа*. 2016. № 2. С. 5–9.

2. Демидова І.Ю. Національно-патріотичне виховання молодших школярів. *Позакласний час*. 2015. № 21. С.12–14.

3. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України: наказ МОН України від 06.06.2022. протокол № 527. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text> (дата звернення: 15.01.2022).

4. Коркішко О.Г. Патріотичне виховання молодших школярів: Методичні рекомендації вчителям шкіл, вихователям груп подовженого дня, організаторам виховної роботи. Слов'янськ. 2012. С.8–10.